

tevens oud programma Latijn

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 De onder '2 Algemene regels' geformuleerde bepalingen met betrekking tot een vraag zijn mutatis mutandis ook van toepassing op een kolon.
- 2 Bij de beoordeling van een essayvraag geldt dat, indien het maximum aantal woorden is overschreden, hiervoor geen scorepunt(en) in mindering wordt/worden gebracht.
- 3 Bij de beoordeling van de vertaling moet de score 0 worden toegekend indien in een kolon een ernstige fout is gemaakt; deze score kan niet worden gecompenseerd door de juiste weergave van de rest van het kolon.
- 4 Indien bij de vertaling een aantekening is genegeerd en indien dit heeft geleid tot een onjuiste weergave van het desbetreffende tekstelement, één scorepunt / meerdere scorepunten in mindering brengen, afhankelijk van de zwaarte van de fout en het maximum van het desbetreffende kolon.

Indien bij de vertaling van een kolon een Latijns woord niet is vertaald en dit woord niet van essentieel belang is voor de betekenis van dit kolon, één scorepunt in mindering brengen, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

4.1 Beoordelingsmodel voor de vragen

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Tekst 1

- 1 **maximumscore 1**
Huic (regel 6)
- 2 **maximumscore 1**
Augustus heeft hiermee willen aangeven dat hij zichzelf beschouwde als een tweede Romulus / dat hij afstamde van de stichter(s) van Rome / dat hij zichzelf beschouwde als nieuwe stichter van Rome.
Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 3 **maximumscore 1**
ferunt (regel 1)
- 4 **maximumscore 2**
- a. Remus had / Romulus en Remus hadden (met anderen) een plundertocht uitgevoerd (in het gebied van Numitor) 1
Of woorden van overeenkomstige strekking.
  - b. (ob iram) praedae amissae (regel 7) 1
- 5 **maximumscore 1**
cepisse, captum (regel 8)
- 6 **maximumscore 2**
- a. Hij wist dat er op bevel van de koning kinderen te vondeling waren gelegd; de tijd waarin hij de kinderen had gevonden, was dezelfde tijd waarin Romulus en Remus te vondeling waren gelegd 1
  - b. Hij wilde dat alleen doen als de gelegenheid zich voordeed of als hij ertoe gedwongen zou worden 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.

Opmerking

Bij a. en b. alleen een scorepunt toekennen wanneer beide onderdelen van het antwoord juist zijn.

Vraag	Antwoord	Scores
7	maximumscore 2 <ul style="list-style-type: none"> – het feit dat Remus een tweelingbroer had – de leeftijd van Remus – de niet-slaafse houding van Remus Of woorden van overeenkomstige strekking.	
	indien drie antwoorden juist zijn	2
	indien twee antwoorden juist zijn	1
	indien één of geen antwoord juist is	0
8	maximumscore 1 avum (regel 30)	
9	maximumscore 2 <ul style="list-style-type: none"> • Romulus weet zich goed te verdedigen tegen de aanval van de rovers, maar Remus wordt gevangen genomen • In regel 23 gebruikt Livius het woord adiuvat. Hiermee maakt Livius duidelijk dat Remus slechts helper was en dat Romulus het initiatief voor de aanval op de koning had genomen Of woorden van overeenkomstige strekking.	1 1
10	maximumscore 1 Palatium (a) Romulus (b) Remus (b) Aventinum (a) (regel 40-41)	
11	maximumscore 2 <ul style="list-style-type: none"> • a. Bij Ennius gaat Romulus op de Aventijn staan en bij Livius op de Palatijn Of woorden van overeenkomstige strekking. <ul style="list-style-type: none"> • b. qui (conditam) imperio regeret (regel 40) 	1 1
12	maximumscore 2 <ul style="list-style-type: none"> • a. Romulus kreeg als voorteken tweemaal zoveel gieren als Remus • b. Remus kreeg als eerste een voorteken Of woorden van overeenkomstige strekking.	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 2

- a. Remus zou gedood zijn tijdens een ruzie (over de interpretatie van de voortekenen)
Remus zou door Romulus gedood zijn (toen hij over een muurtje sprong om hem te bespotten) 1
  - b. Romulus zou in de hemel zijn opgenomen / verdween plotseling tijdens een bijeenkomst
Romulus zou gedood zijn door senatoren / ontevreden Romeinen 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.

Opmerking

Zowel bij a. als b. alleen een scorepunt toekennen wanneer beide onderdelen van het antwoord juist zijn.

Tekst 2

---

14 maximumscore 1

(het afbouwen van) een/de tempel
Of woorden van overeenkomstige strekking.

15 maximumscore 2

- rebatur (regel 10)
- volebat (regel 10)
- misit (regel 11)

indien drie antwoorden juist zijn 2

indien twee antwoorden juist zijn 1

indien één of geen antwoord juist is 0

16 maximumscore 2

- a. bouwkunst/bouwtechniek/tempelbouw/riolering/infrastructuur 1
  - b. voorspellingskunst / religieuze praktijk 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.

17 maximumscore 2

- a. Livius vergelijkt (de pracht en praal van) de bouwwerken uit zijn eigen tijd met die uit de tijd van Tarquinius 1
- b. Livius vergelijkt de kennis over de reisroute naar Griekenland in zijn eigen tijd met die uit de tijd van Tarquinius 1

Of woorden van overeenkomstige strekking.

18 maximumscore 1

sua(que) (regel 25)

Vraag	Antwoord	Scores
19	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. De koning had belangrijke personen / zijn broer laten vermoorden Of woorden van overeenkomstige strekking. 1 • b. liberator (ille populi Romani animus) (regel 26-27) 1 	
20	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt gevraagd wie Tarquinius als koning zal opvolgen. Er wordt gesproken over regnum/koningschap 1 • In het antwoord wordt (niet meer gesproken over regnum/koningschap, maar wordt) gesproken over imperium. Brutus zal de macht van Tarquinius overnemen, maar niet als koning (maar als consul van de republiek) 1 <p>Of woorden van overeenkomstige strekking.</p>	
21	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. De verschillende interpretaties zijn: <ul style="list-style-type: none"> 1 vestrum heeft alleen betrekking op de zonen van Tarquinius 2 vestrum heeft ook betrekking op Brutus / heeft betrekking op de zonen van Tarquinius én op Brutus 1 • b. De verschillende interpretaties zijn: <ul style="list-style-type: none"> 1 matri heeft betrekking op de moeder van de zonen van Tarquinius 2 matri heeft betrekking op (moeder) aarde 1 <p>Of woorden van overeenkomstige strekking.</p>	
	<p><i>Opmerkingen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Zowel bij a. als bij b. alleen een scorepunt toekennen wanneer beide onderdelen van het antwoord juist zijn.</i> – <i>Niet fout rekenen wanneer bij a. als antwoord is gegeven '1. vestrum heeft alleen betrekking op Titus en Arruns. 2. vestrum heeft betrekking op Titus en Arruns én op Brutus'.</i> 	
22	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • dicitur (regel 29) 1 • ferunt (regel 32) 1 	
23	maximumscore 1	
	<p>De terugkeer naar Rome wordt / De gebeurtenissen in Rome worden (na de uitvoerige beschrijving van het bezoek aan het orakel van Delphi) in slechts enkele woorden beschreven.</p> <p>Of woorden van overeenkomstige strekking.</p>	

Algemeen

---

24 maximumscore 1

In werkelijkheid was er geen sprake van een wolvin, maar van een prostituee (lupa) / maar van de vrouw van de herder Faustulus, die als prostituee (lupa) bekend stond.

Of woorden van overeenkomstige strekking.

4.2 Beoordelingsmodel voor de vertaling

Opmerking vooraf

Een praesens historicum mag zowel met een onvoltooid tegenwoordige tijd als met een onvoltooid verleden tijd vertaald worden.

Kolon 25

25 maximumscore 1

Omnes (kolon 26) decernunt.

Allen oordeelden/besloten

Kolon 26

26 maximumscore 2

Numae Pompilio regnum deferendum

dat het koningschap aan Numa Pompilius

toevertrouwd/overgedragen/gegeven/aangeboden moest worden

Niet fout rekenen: **regnum** koninkrijk

defero elke andere betekenis dan

'toevertrouwen/overdragen/geven/aanbieden' of een synoniem daarvan

0

Kolon 27

27 maximumscore 2

Accitus (kolon 28) de se quoque deos consuli iussit.

Daartoe uitgenodigd beval hij dat ook over hem(zelf) de goden

geraadpleegd moesten worden / werden / om ook over hem(zelf) de goden

te raadplegen

Niet fout rekenen: **quoque deos** ook de goden

Vraag	Antwoord	Scores
28	<p>Kolon 28 maximumscore 2 sicut Romulus augurato urbe condenda regnum adeptus est zoals Romulus toen Rome nog gesticht moest worden het koningschap na het observeren van de voortekenen heeft/had verkregen</p> <p>Niet fout rekenen: regnum koninkrijk</p>	
29	<p>Kolon 29 maximumscore 2 Inde ab augure deductus in arcem (Toen hij) daarna door de/een augur/vogelwichelaar/waarzegger naar de burcht meegevoerd (was)</p> <p>Niet fout rekenen: Inde daarvandaan/daarom Niet fout rekenen: arx heuvel/tempel</p> <p><i>De woorden cui deinde honoris ergo publicum id perpetuumque sacerdotium fuit zijn voorvertaald.</i></p>	
30	<p>Kolon 30 maximumscore 2 in lapide ad meridiem versus consedit. ging hij naar het zuiden gekeerd op een steen zitten</p> <p>consedit hij zat versus elke andere betekenis dan 'gekeerd' of een synoniem daarvan</p>	<p>1 0</p>
31	<p>Kolon 31 maximumscore 2 Augur ad laevam eius (kolon 32) sedem cepit, De augur/vogelwichelaar/waarzegger ging zitten / nam plaats aan zijn linkerkant</p>	
32	<p>Kolon 32 maximumscore 1 capite velato nadat hij zijn hoofd bedekt/omhuld had / met bedekt hoofd</p>	
33	<p>Kolon 33 maximumscore 2 dextra manu baculum sine nodo aduncum tenens terwijl hij in zijn rechterhand een gekromde stok zonder knoest hield</p> <p>dextra manu vertaald als onderwerp van tenens</p>	<p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 34

34 maximumscore 1

quem lituum appellarunt.
die ze / de Romeinen kromstaf/lituus hebben genoemd / noemden

Niet fout rekenen: **appellarunt** zij noemen

Kolon 35

35 maximumscore 1

Tum (kolon 36 en 37) ita precatus est:
Toen bad hij als volgt

Kolon 36

36 maximumscore 2

lituo in laevam manum translato,
nadat hij de kromstaf/lituus had verplaatst/overgebracht naar zijn
linkerhand

Kolon 37

37 maximumscore 2

dextra in caput Numae imposita,
(en) nadat hij zijn rechterhand op het hoofd van Numa had
geplaatst/gelegd / met zijn rechterhand (geplaatst/gelegd) op het hoofd van
Numa

Kolon 38

38 maximumscore 1

“Iuppiter pater, si est fas
Vader Jupiter, als het geoorloofd/toegestaan is

Kolon 39

39 maximumscore 2

hunc Numam Pompilium, (kolon 40) regem Romae esse,
dat deze Numa Pompilius / Numa Pompilius hier koning van/in Rome is

Niet fout rekenen: dat deze Numa Pompilius koning van/in Rome wordt

Kolon 40

40 maximumscore 2

cuius ego caput teneo,
wiens hoofd ik vasthoud

Vraag	Antwoord	Scores
Kolon 41		
41	maximumscore 2 uti tu signa nobis certa acclarassis smEEK ik u dat u zekere tekens aan ons openbaart / zekere tekens duidelijk laat zien aan ons	
	certa vertaald als bijwoord	1
Kolon 42		
42	maximumscore 2 inter eos fines, quos feci.” binnen/tussen deze/die grenzen, die ik heb gemaakt	
	Niet fout rekenen: binnen de grenzen, die ik heb gemaakt	
Kolon 43		
43	maximumscore 1 Tum peregit verbis auspicia Toen beschreef hij (de) voortekenen	
Kolon 44		
44	maximumscore 2 quae mitti vellet. waarvan hij wilde dat ze gestuurd werden / die hij gestuurd wilde hebben	
	Niet fout rekenen: die hij wilde dat gestuurd werden	0
	die hij wilde sturen	0
	die gestuurd wilden worden	0
Kolon 45		
45	maximumscore 2 Quibus missis Nadat deze (voortekenen) waren gestuurd	
Kolon 46		
46	maximumscore 2 declaratus rex Numa de templo descendit. daalde Numa nadat hij tot koning was verklaard/uitgeroepen af uit de waarnemingsplaats	
	Niet fout rekenen: daalde de tot koning uitgeroepen Numa af uit de waarnemingsplaats	

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 26 juni.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	Livius, AUC 1.5-1.7.2
tekst 2	Livius, AUC 1.56
tekst 3	Livius, AUC 1.18.5-10